

Rozkłady statyczne

Maxwella   *Boltzmana*

J. Clerk Maxwell

Ludwig Boltzmann

MODEL STATYCZNY

Model statystyczny - hipoteza lub układ hipotez, sformułowanych w sposób matematyczny (odpowiednio w postaci równania lub układu równań), który przedstawia zasadnicze powiązania występujące pomiędzy rozpatrywanymi zjawiskami rzeczywistymi.

Bardziej formalnie jest to parametryzowana rodzina rozkładów łącznych rozważanych zmiennych, stąd druga nazwa **przestrzeń statystyczna**.

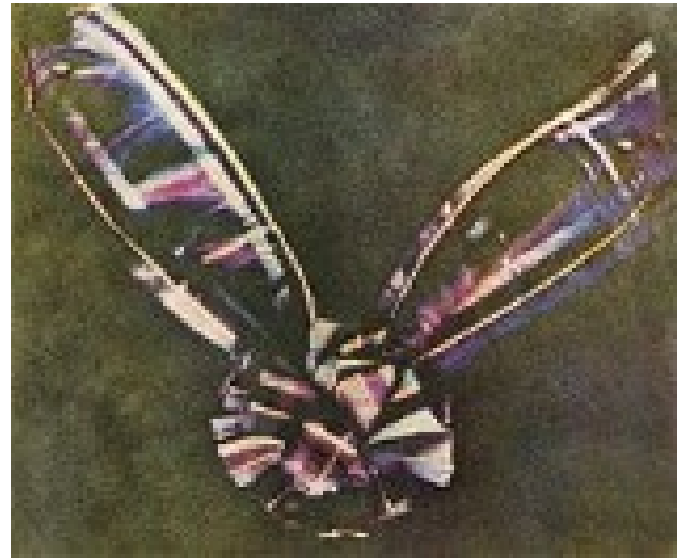
James Clerk Maxwell

James Clerk Maxwell (ur. 13 czerwca 1831 w Edynburgu, zm. 5 listopada 1879 w Cambridge) - szkocki fizyk i matematyk. Autor wielu wybitnych prac z zakresu elektrodynamiki, kinetycznej teorii gazów, optyki i teorii barw.

Wkład w rozwój nauki

- ▶ **Elektrodynamika**
- ▶ **Termodynamika**
- ▶ **Teoria barw i fotografia**

Pierwsza fotografia barwna, wykonana przez Maxwella w 1861 roku.

Rozkład Maxwella

Rozkład Maxwella - wzór określający rozkład prędkości cząstek gazu doskonałego, w którym poruszają się one swobodnie i nie oddziałują ze sobą, z wyjątkiem bardzo krótkich zderzeń sprężystych, w których mogą wymieniać pęd i energię kinetyczną, ale nie zmieniają swoich stanów wewnętrzcząsteczkowych. Cząstka w tym kontekście oznacza zarówno atomy jak i cząsteczki.

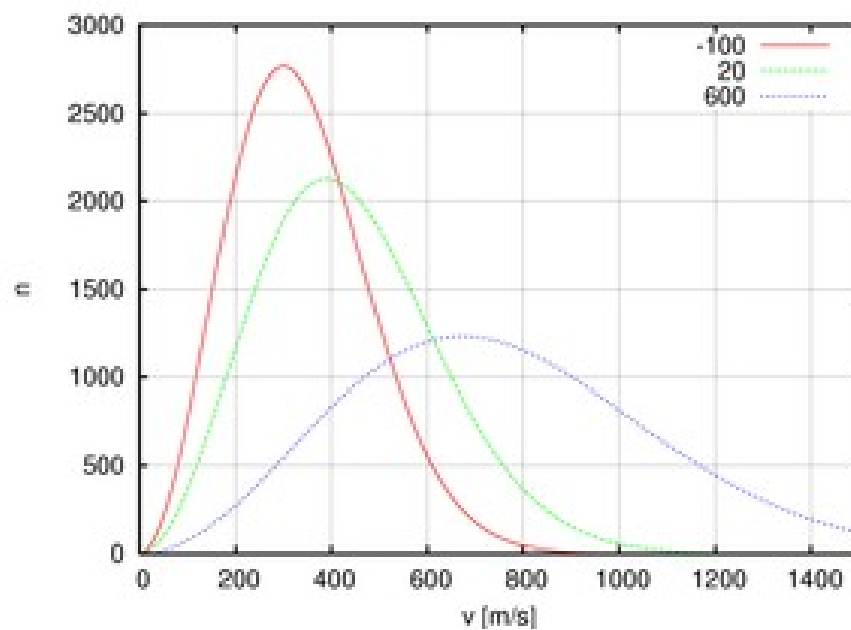
Rozkład ten ma postać

$$f(v) = \frac{dP}{dv} = 4\pi \left(\frac{m}{2\pi kT} \right)^{3/2} v^2 \exp \left(-\frac{\frac{1}{2}mv^2}{kT} \right)$$

gdzie:

- – prędkość cząsteczki,
- – masa cząsteczki ($m = M/N_A$, gdzie M – masa molowa gazu, N_A – stała Avogadra),
- – stała Boltzmannna ($k = R/N_A$, gdzie R – stała gazowa),
- – temperatura bezwzględna,
- – gęstość prawdopodobieństwa

Rozkład Maxwella dla tlenu dla trzech temperatur (-100 °C, temperatura pokojowa i 600 °C). Wartość funkcji odpowiada liczbie cząsteczek spośród 1 miliona cząsteczek, jaka będzie poruszać się z prędkością $v \pm 0,5$ m/s.

Parametry rozkładu prędkości

Rozkład prędkości cząsteczek gazu można scharakteryzować trzema parametrami:

▶ *prędkość najbardziej prawdopodobna*

$$v_p = \sqrt{\frac{2kT}{m}} = \sqrt{\frac{2RT}{M}}$$

▶ *prędkość średnia*

$$\langle v \rangle = \int_0^{\infty} v f(v) dv = \sqrt{\frac{8kT}{\pi m}} = \sqrt{\frac{8RT}{\pi M}}$$

▶ *prędkość średnia kwadratowa*

$$\langle v_k \rangle = \left(\int_0^{\infty} v^2 f(v) dv \right)^{1/2} = \sqrt{\frac{3kT}{m}} = \sqrt{\frac{3RT}{M}}$$

Konsekwencje rozkładu prędkości

Rozkład Maxwella pokazuje, że prędkości cząsteczek zależą od temperatury oraz masy molowej. Wraz ze wzrostem temperatury, rozkład się poszerza ("spłaszcza"), a jego *prędkość najbardziej prawdopodobna*, jak i *średnia prędkość*, i *średnia prędkość kwadratowa* zwiększają się.

Zależność od masy cząsteczek powoduje z kolei, że w tej samej temperaturze, cząsteczki gazów o mniejszej masie molowej będą poruszały się średnio szybciej niż cząsteczki gazów o większej masie molowej.

Takie zachowanie się gazów - dobrze opisywane przez rozkład Maxwella - ma duże znaczenie dla składu atmosferycznego planet. Spora część cząsteczek gazów lekkich będzie się poruszała z prędkościami przewyższającymi drugą prędkość kosmiczną. Oznacza to, że cząsteczka wydobędzie się z pola grawitacyjnego planety. Dlatego wodór H₂, którego masa molowa wynosi $M = 2,02 \text{ g/mol}$ i hel He, o masie $M = 4,00 \text{ g/mol}$, praktycznie nie występują w atmosferze Ziemi.

Ludwig Eduard Boltzmann

Ludwig Eduard Boltzmann (ur. 20 lutego 1844 w Wiedniu, Austria, zm. 5 września 1906 w Duino niedaleko Triestu, Włochy) - austriacki fizyk. Autor podstawowych prac z kinetycznej teorii gazów. Podał statystyczne objaśnienie II zasady termodynamiki.

WKŁAD W ROZWÓJ NAUKI

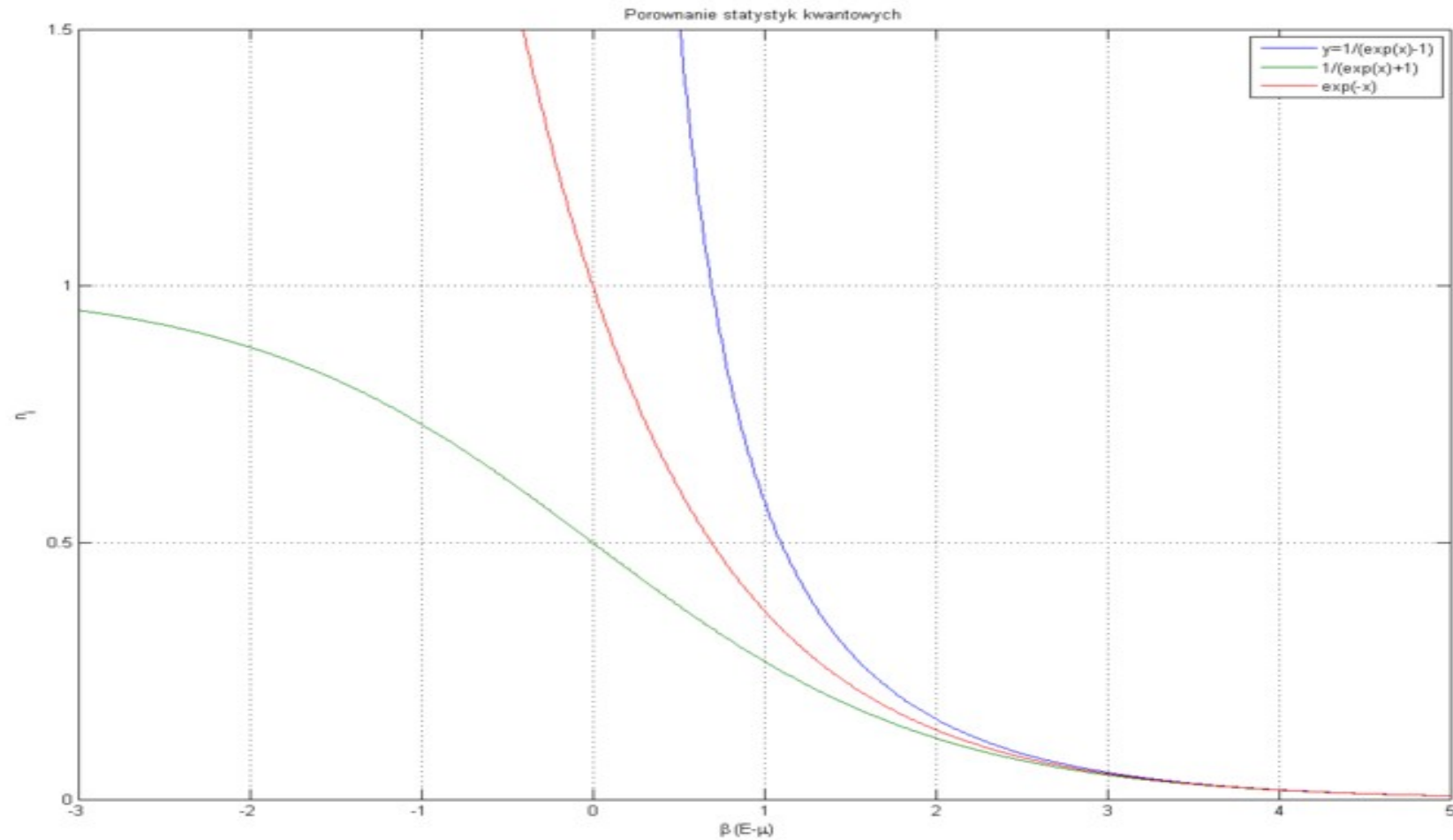
- ▶ Określił związek między termodynamiką a mechaniką statystyczną.
- ▶ Wyprowadził równanie transportu, znane jako równanie Boltzmannna.
- ▶ Za pomocą założenia o chaosie molekularnym, tj. braku korelacji między prędkościami zderzających się cząstek gazu (tzw. *Stosszahlansatz*), otrzymał z tego równanie, tzw. twierdzenie *H* (czytaj: twierdzenie eta), dotyczące wzrostu entropii.
- ▶ Podał interpretację statystyczną II zasady termodynamiki.
- ▶ Wprowadził on stałą fizyczną pojawiająca się w równaniach określających rozkłady energii molekuł, nazwaną na jego cześć stałą Boltzmannna.
- ▶ W 1884 sformułował teoretycznie prawo promieniowania ciał o danej temperaturze (prawo Stefana-Boltzmannna).

Rozkład Boltzmannna

Stosowane w fizyce i chemii równanie określające sposób obsadzania stanów energetycznych przez atomy, cząsteczki lub inne indywidua cząsteczkowe (cząstki) w stanie równowagi termicznej.

Równanie Boltzmannna pozwala określić tzw. funkcję rozkładu energii dla układów zawierających tak duże liczby obiektów, że stosują się do tzw. prawa wielkich liczb i można stosować do nich metody termodynamiki statystycznej, np. do gazu doskonałego lub gazu rzeczywistego. Przy stosowaniu rozkładu Boltzmannna nie jest wymagana szczegółowa wiedza na temat charakteru poziomów energetycznych.

PORÓWNANIE STATYSTYK KWANTOWYCH

Rozkład Boltzmannna

Rozkład przedstawia stosunek obsadzeń N_i/N_j przez objekty mikroskopowe dla dwu stanów "i", "j" różniących się energią:

$$\frac{N_i}{N_j} = \exp\left(\frac{-\Delta E_{ij}}{kT}\right)$$

gdzie:

- liczba obiektów w stanach "i", "j"
- różnica energii dla stanów "i", "j"
- stała Boltzmannna, $k = R/NA$ (R - (uniwersalna) stała gazowa, NA - stała Avogadra)
- temperatura

Rozkład Boltzmann jest zasadniczo rozkładem, w którym prawdopodobieństwo obsadzenia stanu maleje wykładniczo wraz z energią poziomu, jednak w przypadku silnej degeneracji niektórych poziomów, mogą być one silniej obsadzone niż niższe poziomy.

W przypadku bardzo wysokiej temperatury ($T \rightarrow \infty$) wszystkie czynniki typu $\exp(-E/kT)$ stają się równe jedności (oczywiście gdy $E \ll kT$) i wówczas wszystkie stany są jednakowo prawdopodobne, a rozkład Boltzmann przechodzi wówczas w rozkład jednostajny.

Rozkład Maxwella-Boltzmannna

Statystyka Maxwella-Boltzmannna może być przedstawiona w postaci znormalizowanej. Parametry rozkładu odnoszą się do parametrów cząsteczkowych gazu:

$$a = \sqrt{\frac{k_B T}{m}}$$

lub do parametrów makroskopowych gazu:

$$a = \sqrt{\frac{2RT}{M}}$$

$$v = u$$

gdzie:

- v- prędkość cząsteczki,
- m- masa cząsteczki,
- k_B- stała Boltzmannna,
- R- stała gazowa),
- T- temperatura bezwzględna.

Statystyka Maxwella Boltzmana

Statystyka Maxwella Boltzmana odnosi się do cząsteczek "ciężkich" (pierwiastków i związków chemicznych). W temperaturze wysokiej lub normalnej wszystkie cząsteczki znajdują się w innym stanie energetycznym, ponieważ w takich warunkach stanów jest o wiele więcej niż cząsteczek. To przybliżenie dotyczy wszystkich związków chemicznych i prawie wszystkich pierwiastków (poza helem i wodorem o temperaturze mniejszej od około 0,5 K).

Dziękuję za uwagę

Bibliografia

"Podstawy chemii fizycznej" Peter William Atkins. Wydawnictwo PWN Warszawa 1999, str. 35-37

"Fizyka. Moduł V. Kinetyczna teoria gazów i termodynamika, I-II", Zbigniew Kąkol. Otwarte zasoby edukacyjne. Wydział Fizyki i Informatyki Stosowanej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. 2006. Pobrane z serwisu Open AGH <http://www.open.agh.edu.pl>

"Equilibrium and non-equilibrium statistical thermodynamics", Michel Le Bellac, Fabrice Mortessagne, Ghassan George Batrouni. 2004. Cambridge University Press. str. 116-119

http://pl.wikipedia.org/wiki/Rozk%C5%82ad_Boltzmann